

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยการศึกษาพัฒนาการรูปแบบขององค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จากการศึกษาวิจัยทำได้พบประวัติของการพัฒนาการของรูปแบบขององค์พระเจดีย์ กล่าวคือ สมัยการก่อสร้าง และการบูรณะสืบต่อมา ทั้งนี้มาจากสาเหตุของเมืองเชียงใหม่ ไม่ได้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สร้างเมืองเชียงใหม่และเจริญรุ่งเรืองเพียงระยะเวลา 200 ปี (พ.ศ. 1829-2122) ถูกพม่า รุกรานและตกอยู่ภายใต้การปกครองถึง 200 ปีเศษ สภาพของศาสนสถานจึงมีการเสื่อมโทรม ไปตามลำดับเพราะขาดการบำรุงรักษา จนกระทั่ง สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรีได้ร่วมกับพระยาจำบ้านและพระเจ้ากาวิละ ช่วยกันรบและขับไล่พม่าให้พ้นจากเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2317 พระเจ้ากาวิละและพระยาจำบ้านก็ยังไม่สามารถเข้ามาปรับปรุงเมืองเชียงใหม่ได้ เพราะกำลังพลมีน้อย จึงปล่อยให้เมืองร้าง อีก 22 ปี จึงรวบรวมผู้คนต่างๆ เข้ามาอยู่เมืองเชียงใหม่และมีการบูรณะบ้านเมืองและศาสนสถานขึ้น

การบูรณะแต่ละครั้ง ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย หรือบางครั้งเกิดจากการประยุกต์ตามความเจริญของวัฒนธรรม สาเหตุหนึ่ง คือ ช่วงที่บูรณะมีโอกาสได้เห็นรูปแบบจากถิ่นอื่นๆ แล้วนำมาประยุกต์เป็นรูปทรงแบบล้านนา

สรุปผลการวิจัย

เจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพ สร้างเมื่อ พ.ศ. 1926 สมัยพระเจ้ากือนา บูรณะครั้งแรก พ.ศ. 2068 สมัยพระเจ้าเกษเชษฐราช (เกษเกล้า) พ.ศ. 2081 ได้ตีแผ่ทองจังโกหุ้มองค์พระเจดีย์สมัยพระเจ้าชาวคำ ครั้งล่าสุดศกสมัยครูบาเจ้าศรีวิชัย และปัจจุบันกำลังปรับปรุง เพื่อรองรับแผ่นดินไหว ปัจจุบันเป็นพระเจดีย์ทรงระฆัง ย่อมเหลื่อมแต่ฐานถึงองค์ระฆัง เป็นศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัยและลังกา ด้านความเชื่อพระธาตุคอกยสุเทพทุกคนเชื่อว่า เป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุต้องศักดิ์สิทธิ์ใครได้เคารพสักการะจะเป็นสิริมงคลยิ่ง การก่อสร้างต้องอยู่หลังพระวิหารตามแบบฉบับของล้านนา

ผลจากการศึกษาพบว่า รูปแบบขององค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพ ได้รับอิทธิพลตามแบบสุโขทัยและลังกา ฐานเจดีย์ 4 เหลี่ยม ทั้งองค์จนถึงบัลลังก์ปล้อง โถงมี 12 ปล้อง การก่อสร้างตามสถาปัตยกรรม ยึดถือตามด้านพุทธปรัชญา หรือ คติธรรมต่างๆ ที่แฝงอยู่กับศิลปกรรม นั้นมีอยู่หลายประการ คือ พระธาตุคอกยสุเทพ ปล้อง โถงจะเป็นธรรม 12 หมวดได้แก่ ข้อธรรมปฏิจกสมุป

บาท ที่อธิบายถึงสรรพสิ่ง เป็นปัจจัยให้เกิดแก่กันและกัน ตั้งแต่วิชาจนถึง วิชา แล้วอุปถัมภ์ที่เปรียบเสมือนศูนย์รวมแห่งอรหันตมรรคและอรหันตผล คือ นิพพาน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องการศึกษารูปแบบของคัมภีร์พระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งด้านศิลปะ ความเชื่อและปรัชญาธรรม ที่มีความหลากหลายทางศิลปกรรมในการก่อสร้างและการบูรณะพระเจดีย์นั้น อธิบายได้ดังนี้

พระธาตุคอกยสุเทพได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมจากศิลปะสุโขทัย อาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับอาณาจักรสุโขทัย แต่การบูรณะครั้งหลังสุดเป็นรูปทรง 4 เหลี่ยมย่อมุมแบบไม้ 12 ตั้งแต่ฐานจนถึงปล้องไฉน ลักษณะเช่น นี้อาจเป็นเพราะ ศิลปกรรมได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่คล้ายคลึงพระเจดีย์สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ปรัชญาธรรมที่ได้เกิดจากการวิจัยในแต่ละส่วน เช่น ฐาน 4 เหลี่ยมชั้นล่างสุดได้แก่ สติปัญญา 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม อาจเป็นเพราะประเพณีนิยม เนื่องจากพระเถระในล้านนาแต่เดิมเป็นพระสายอรัญญวาสี (พระสายป่า) จะพิจารณาธรรมโดยการถือวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นหลัก เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรมรอบพระเจดีย์ จึงยึดเอามุมพระเจดีย์แต่ละมุมเป็นที่พิจารณาธรรม กล่าวคือ

มุมที่ 1 พิจารณากาย

มุมที่ 2 พิจารณาเวทนา

มุมที่ 3 พิจารณาจิต

มุมที่ 4 พิจารณาธรรม

ส่วนองค์ระฆัง (อัญตะ) เป็นที่รวมแห่งธรรมคือ โขชนงค์ 7 ประการ อาจเป็นเพราะองค์ระฆังเป็นส่วนที่มีพื้นที่มากที่สุดและเป็นส่วนที่ต่อเชื่อมหรืออยู่ระหว่างส่วนฐานกับส่วนยอดพระเจดีย์ จึงหมายถึง โขชนงค์ 7 ประการ ซึ่งเป็นธรรมะเพื่อการบรรลุธรรมตามลำดับ เป็นการเชื่อมต่อกันจากโลกิยะธรรมไปสู่โลกุตระธรรม

ปล้องไฉน 12 ปล้องเป็นสัญลักษณ์ธรรมะข้อ ปฏิจสมุปปบาท 12 ประการ คือ ธรรมที่ชี้ให้เห็นว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ นั้น ได้เป็นปัจจัยที่ต่างเนื่องกัน หรือเป็นปัจจัย ที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น เช่น อวิชชาทำให้เกิดสังขาร เพราะมีสังขารจึงก่อให้เกิดวิญญาณ เพราะมีวิญญาณ จึงก่อให้เกิดนามรูป เป็นต้น อาศัยต่อเนื่องกันจนถึง ชรามณะ หรืออาจจะพิจารณาย้อนหลังกลับกันก็ได้ว่าเพราะมีชรามณะจึงเกิดเป็นชาติ เพราะมีชาติจึงเกิดภพ เพราะมีภพ จึงเกิดมีอุปาทาน เป็นต้นต่อเนื่องไปจนถึงอวิชชาทั้งนี้ เป็นเพราะประเพณีนิยมที่พระในล้านนาถือปฏิบัติตามสายอรัญญวาสีดังกล่าวการ

พิจารณาธรรมตามหลักปฏิสมุปปาท สามารถทำให้เกิดปัญญาเห็นความไม่เที่ยงในสังสารวัฏและ
อาจพิจารณาถึงการหลุดพ้นและเข้าสู่โลกุตระธรรมได้

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างมีเหตุผลดังนี้

1. การก่อสร้างมีหลายยุคสมัย ความเชื่อแต่ละสมัยก็เปลี่ยนไป จากความเชื่อเรื่อง
การสร้างเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ต่อมาจึงสร้างเพื่อบรรจุพระธาตุและอัฐิอื่นๆ
2. ความเชื่อเรื่องการสร้างพระเจดีย์บนเนินสูงหรือบนภูเขา สันนิษฐานว่า เป็น
เพราะความโดดเด่น มองเห็นได้แต่ไกล หรือเชื่อกันว่าบนภูเขาป่าไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ จึงควรถูกับ
การสร้างพระเจดีย์และอาจเป็นนโยบายทางการปกครอง คือ สามารถเป็นศูนย์กลางในการเชื่อม
สัมพันธ์ของคนหลายชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลงานวิจัยเรื่องการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการรูปแบบองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพ
ราชวรวิหาร ในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะซึ่งอาจจะมีประโยชน์ต่อบุคคลผู้ที่มีความสนใจ โดยเฉพาะ
บุคคลผู้มีความสนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ควรจะมีการศึกษาต่อยอดโดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจดีย์
วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหารกับเจดีย์วัดพระธาตุหริภุญชัย และวัดพระธาตุศรีจอมทอง
- 1.2 ควรมีการเปรียบเทียบพระเจดีย์เชิงใหม่กับพระเจดีย์ในภูมิภาคอื่นๆ
รวมถึงต่างประเทศ สาเหตุที่นี้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของบรรพชน
ในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 2.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกิดแนวคิดที่ควรต้องศึกษาเพิ่มเติมอีก
คือประเด็นการอนุรักษ์การปิดทองจังโก การแกะสลักลายทองจังโกและปริศนาของทองจังโกที่อยู่
บนองค์ของเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร
- 2.2 จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอว่าน่าจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างรวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ที่อยู่ภายในวัดพระธาตุคอกยสุเทพ
ราชวรวิหาร